

T I J D S C H R I F T

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

17^e Jaargang.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1909

Bijdrage tot de muntgeschiedenis van Batenburg.

(1556—1559).

In het Rijksarchief te Arnhem berust een in perkament gebonden papieren registertje in 4°. formaat, dat op den omslag dit opschrift draagt :

Rekenboick van den sleschat tot Batenborch anno lviij, lviij, lviij ende negen ende vijftigh totten xxj february.

Het schrift wijst er op, dat de genoemde jaren behooren tot de 16e eeuw. Dit wordt ons trouwens beslist geleerd door de hier afgeschreven notarieele verklaring, waarmede het register wordt besloten :

„Navolgende die optekenong in diesen boick eyndeltz by ADRIAIN VAN MOIRKERCK in anfang alz int leiste tot negen bladen van golden ende sylveren pennongen to ende anderdeilz by heere JOHAN MEINERTZHAGEN tusschen beide tot sieven ende tachtentich bladen van golden ende sylveren pennonghen tho als werdeinen itlich besonder opgetagen ende angetekent wesende, hebben myn E. VIOW I) VAN BATENBORCH eyns ende meister PETER BOSSENHAVEN, oir Ed. muntmeister tot Batenburch, gerekent den sleschat warevan die sum getekent stait in den verdrach by mijn hant geschreven ende van beiden vurs. parthien mitten

1) Waarschijnlijk PETRONELLA VAN PRAET en VAN MOERKERKEN, † 1594, weduwe van HERMAN VAN BRONCKHORST, heer van Batenburg enz., † 1556. Vreemd dat zij en niet haar zoon WILLEM, die toen reeds heer van Batenburg was, hier met den muntmeester handelt. Zouden haar na den dood van haren man heerlijke rechten verbleven zijn? Vergelijk de opmerking van VAN DER CHIJS in zijn werk *De munten der voormalige heeren en steden van Gelderland*, blz. 198 en 199.

dachhelder ondertekent, datwelcke ick JOHAN VAN DEN HAVE, openbair notarius ende secretarius der stat Nymegen, beken also geschiet te sijn. Ende heb dairto ditselve mit consent beiden parthien vurs. tot kennis der wareheit onder-teickent up dynxdagh den leisten dach february Anno XVe negen ende vijftich. (Geteekend) JOHAN VAN DEN HOVE." 1)

De eerst ingeschreven post dagteekent van 2 September 1556, de laatste van 21 Februari 1559. Het boekje loopt alzoo over een tijdvak van bijna twee en een half jaar. Gedurende dezen tijd was zekere PETER BOSSEHAVEN als muntmeester der heeren van Batenburg werkzaam, terwijl de door hem geslagen gouden en zilveren munten werden gekeurd tot einde November 1556 door den waardijn ADRIAAN VAN MOIRKERCK en daarna door den waardijn JOHAN MEINERTZHAGEN, welke laatste, blijkens zijn schrift en de taal, die hij gebruikte, een Hoogduitscher van afkomst was. Op 26 Juni 1558 eindigt diens taak en drie dagen later wordt deze weêr opgevat door zijn voorganger ADRIAAN VAN MOIRKERCK.

Er werd in de twee en half jaar, waarover ons registertje loopt, te Batenburgh nagenoeg dag in, dag uit munt geslagen, althans de waardijn was, blijkens zijn boek, ruim 200 dagen van het jaar werkzaam. ADRIAAN VAN MOIRKERCK „stack" de eerste veertien dagen van zijn ambt ter controle ongeveer een muntstuk per 15 Mark vermunt zilver „in de buss". Later werd op het einde van den dag, onaangezien de hoeveelheid van het gemunt geld, telkens slechts één muntstuk in de bus gedaan.

De gouden en zilveren munten, die gedurende de voorbedoelde twee en een half jaar te Batenburgh geslagen werden, bestonden uit: goudguldens 2), dubbele

1) In het stuk staat duidelijk HAVE, de onderteekening geeft niet minder duidelijk HOVE.

2) Het woord is nergens voluit geschreven. Er staat telkens *goll* met een verkortingsteeken er achter, dat hier wel niet anders dan gulden kan beteekenen.

dukaten, dukaten, halve dukaten, kronen en daalders.

Goudgulden werden het laatst gewaardeerd op 16 October 1556.

In het geheel is er niet meer dan 68 Mark $5\frac{1}{2}$ ons goud aan deze muntstukken verwerkt.

Dubbele dukaten komen slechts eens voor en wel op 24 September 1556 tot het gering bedrag van 1 Mark.

Dukaten worden voor het eerst gewaardeerd op 23 December 1557, voor het laatst op 21 December 1558 tot een totaal gewicht van 1101 Mark 3 lood $2\frac{1}{2}$ engels.

Halve dukaten komen slechts eens voor. Ze worden op 12 December 1557 gekeurd tot een gewicht van slechts 1 Mark 1 ons.

Kronen worden gewaardeerd tusschen 12 December 1557 en 18 November 1558; in het geheel 429 Mark 4 ons.

Daalders zijn er voortdurend van den eersten tot den laatsten dag geslagen en wel:

van 2 Sept. tot 31 Dec. 1556 tot een totaal gewicht van $5943\frac{7}{16}$ Mark.

gedurende het jaar 1557 tot een totaal gewicht van $42543\frac{3}{8}$ Mark,

gedurende het jaar 1558 tot een totaal gewicht van 5938 Mark,

van 1 Jan. tot 21 Febr. 1559 tot een totaal gewicht van $94\frac{1}{2}$ Mark

in het geheel alzo 54519 $\frac{5}{16}$ Mark. De lezer zal moeten overwegen, dat het niet onmogelijk is, dat ik in de optelling van het overgroot aantal cijfers een fout kan hebben gemaakt, vooral daar het schrift niet altijd even duidelijk was. Ik heb de optelling echter met zooveel zorg gedaan, dat de fout nooit groot zal zijn.

De waardijn heeft meermalen op de marge der bladen van het register eene nadere aanduiding der geslagen munten geschreven. Zoo leest men naast de boeking der

geslagen kronen en dukaten doorgaans het woord *Overlantsche*, dat zooals men weet Duitsche beteekent. Naast de vermelding der gewaardeerde daalders staat nu eens het woord *Overlantsche*, dan het woord *Hasseller* dan weer een derde woord, dat ik niet heb kunnen ontcijferen, ook niet nadat ik daartoe de hulp had ingeroepen van een zeer bekwaam palæograaf alhier.

Het was tot nu toe onbekend, dat tijdens de regeering van WILLEM, heer van BATENBURG, in zijn munthuis ook goudgulden en halve dukaten zijn geslagen en reeds deze bijzonderheid alleen rechtvaardigt de openbaarmaking van deze mijne mededeeling.

Op een der schutbladen van het geraadpleegd registertje staat de volgende noot geschreven, die ik ten slotte hier doe afdrukken :

Dit is dat Tross gewicht van die Antwerpss kuer van den sylver :

1 Mark ft. 8 onse,
 1 onss „ 32 engelss,
 1 Engelss . . . 1 stuver b(rabants)

Die onse ist gereckent tho 32 st. br.

Goltt. .

1 marck Troyss gewicht ft 12 g(ulden) br. und 16 st. br.,

1 onse ft. 32 st. br.,

1 Engelss ft. 1 st. br.

's-Gravenhage.

AUG. SASSEN.